

שרבינא יתרץ בפשיטות:

ג-א **הא רבי יוסי הגלילי הא רבנן.** כלומר, יכול

היה לתרץ בפשיטות שרב נחמן סובר כרבנן, ולכן הוא מעמיד את המשנה בזמן הזה, שלא ראוי להקרבה. אבל בזמן שבת המקדש קיים, הוי ממון גבוה. ורבי יוסי הגלילי, לעולם הוא סובר שאפילו אם ראוי להקרבה הוי ממון בעלים.

ומתוך שלא תירץ כן, מוכח, שודאי מחלוקתם היא רק לאחר שחיטה. אבל מחיים, לפי כולם הוא נחשב לממון בעלים. ולפיכך היה צריך רבינא להעמיד שרק בכור בחוץ לארץ הוא ממון בעלים, כי אחרת לא יקשה לרב נחמן, בין מרבי יוסי ובין מרבנן, כי מחיים הם לא נחלקו.

ומתוצת הגמרא: **אמר לך**, התרצן, שחילק בין מחיים לאחר מיתה, והוקשה עליו מדברי רבינא, יכול לומר לך: **מתנות כהונה**

קאמרת? האם מדין בכור, שהוא אחד ממתנות כהונה, אתה מקשה? הרי זו אינה קושיה. **כי שאני מתנות כהונה, דכי קא זכו, משלחן גבוה קא זכו!**

בכור, שהוא אחד ממתנות כהונה, מודה בו רבי יוסי הגלילי שאף מחיים ממון גבוה הוא, וכל זכיית הכהנים היא רק משולחנו של הקב"ה. ולכן לא העמיד רבינא כרבנן, כיון שבבכור מודה רבי יוסי הגלילי לרבנן שאם הוא בכור הראוי להקרבה, הרי הוא ממון גבוה⁽¹⁾. ורק בכור שאינו ראוי להקרבה, כמו בחוץ לארץ, או בזמן הזה, הוא ממון בעלים⁽²⁾. אבל לענין חלק הבעלים, וכמו בשלמים, סובר רבי יוסי הגלילי שיש חילוק בין מחיים, שהוא ממון בעלים, לבין אחר שחיטה, שאז הוא ממון גבוה. ולכן, המקדש בחלקו לאחר שחיטה אף בחלק הבעלים אינה מקודשת.

ועתה הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא

לבין לאחר שחיטה, אלא מחלקת חילוק אחר, בין מתנות כהונה שראויים להקרבה [והם ממון גבוה בין מחיים ובין לאחר שחיטה, ורק אם לא ראוי להקרבה, כבכור בחו"ל ובזמה"ז, בזה נחלקו רבי יוסי הגלילי ורבנן, ולכן העמיד רבינא כרבי יוסי הגלילי, ובין חלק הבעלים, שזה אף לאחר שחיטה הוא ממון הדיוט.

וראה לעיל יב ב הערה 36 שהבאנו דרך שמביא הרשב"א בביאור הסוגיא, שהקושיא היא האם דברי רבי יוסי הגלילי נאמרו רק לגבי שבועת הפקדון או דהוי כממונו לכל הדברים, ולפי זה הגמרא תירצה שאמנם הוי ממונו לכל

1. ומה שלא העמיד רבינא את דברי רבי יוסי בשלמים ולא היה צריך לדחוק שמדובר בזמן הזה, משום שבברייתא מוכח שהוא מדבר בבכור. רש"י.

2. ולא נתבאר לפי רש"י במה נחלקו חכמים. ובתוס' נתבאר שנחלקו גם בבכור בחו"ל שאינו ראוי להקרבה, דהוי ממון גבוה, ורק בבכור בעל מום לאחר שחיטה, שהותר לנכרי, הוי ממון הדיוט.

פירשנו לשיטת רש"י לפי ביאור ה"תפארת שמואל".

אולם התוס' גורסים בתירוץ הגמרא "אלא מתנות כהונה שאני". וכוננתם לומר, שהגמרא חוזרת בה מהתירוץ לעיל שיש חילוק בין מחיים

המביאה את דברי רבי יוסי הגלילי:

ומבארת הגמרא את הברייתא:

אמר מר: בן עזאי אומר "לרבות את השלמים" למעוטי מאי? מהם ה"קדשים קלים" שבן עזאי מתכוון למעט שהם אינם ממון בעלים? (5)

אילימא למעוטי בכור, אם תאמר שבא הכתוב למעט את הבכור, לומר שהוא אינו ממון בעלים אלא ממון גבוה, יקשה: **השתא,** עתה, שאתה סובר שלמים הוי ממון בעלים, האם ניתן לומר שבכור אינו ממון בעלים אלא ממון גבוה? והרי קל וחומר הוא לומר ההיפך:

ומה שלמים, שקדושתם היא יתירה, שהרי יש עליהם חומרות מיוחדות, **שכן טעונים סמיכה** [שיסמכו הבעלים ידיהם על ראש הקרבן בעזרה סמוך לשחיטה], וכן צריך להביא עמה מנחת **נפכים** (6), וכן טעונים **תנופת חזה ושוק**, (7) ובכל זאת אמרת ממון

גופא, גוף הברייתא המובאת לעיל: נאמר בפרשת שבועת הפקדון "ומעלה מעל בה" וכחש בעמיתו". בא הכתוב **לרבות קדשים קלים,** שחייב הכופר והנשבע לחברו לשקר עליהם "אשם מעילות", כדין שבועת הפקדון [שהיא שבועת הנפקד לבעל הפיקדון, שאם כפר הנפקד בפקדון, ונשבע לחברו שבועת שקר על כך, הרי הוא חייב קרבן אשם]. מפני שקדשים קלים הן **ממונו** של בעל הקרבן, **דברי רבי יוסי הגלילי.**

בן עזאי אומר: מה שאמר רבי יוסי לרבות קדשים קלים, היינו **לרבות את השלמים** [והגמרא מיד תפרש מה הוא בא למעט].

אבא יוסי בן דוסתאי אומר: (3) **לא אמר בן עזאי לרבות אלא בככור בלבד,** שאם אינו ראוי להקרבה [כגון בחוץ לארץ] הוי ממון בעלים (4). ואם הכהן הפקידו, והנפקד כפר לכהן בשבועה, והודה, חייב באשם מעילות.

חולקת על קודמתה. וראה לקמן הערה 8.

5. רבי יוסי הגלילי אמר לשון הכוללת כל קדשים קלים, ואם בן עזאי מפרש שהכוונה לשלמים, משמע שהוא בא למעט שלא כל הקדשים קלים הינם ממון בעלים. וראה ב"לחם אבירים" שהקשה שמא בא לרבות שלמים, ומתקן. שאם כן היה לו לומר "אף השלמים".

6. למנחה: שלשה עשרונים סולת לפר, ושני עשרונים לאיל, ועשרון לכבש. ולנסכים: חצי ההין יין לפר, ושלישית ההין לאיל, ורביעית לכבש.

7. תנופה הולכה והבאה והעלאה והורדה. מניח אימורים על פיסת היד של הבעלים, וחזה ושוק

הדברים, ושאני בכור, שהוא מתנות כהונה, ובזה מודה רבי יוסי הגלילי דהוי ממון גבוה.

וכן לפי הפירוש שהבאנו בשם רשב"א וריטב"א מתרצת הגמרא שאמנם אף הראוי להקרבה הוי ממון בעלים, ורק בכור שהוא מתנות כהונה לא הוי ממון בעלים בראוי להקרבה.

3. בן עזאי מפרש את דברי רבי יוסי הגלילי, אבל אבא יוסי בן דוסתאי בא לחלוק על מסדר הברייתא, ואמר שלא אמר בן עזאי שלמים אלא בכור.

4. כך מפרש רש"י לפי מה שנתבאר בסוגיא הקודמת. ואולם יש ראשונים החולקים ומפרשים שמדובר אף בככור בארץ ישראל וסוגיא זו

ומוכיח רבי יוחנן כדבריו מבריייתא:

כדתניא בבריייתא: בפרשת **בכור** בהמה טהורה **נאמר** [במדבר יח]: "אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז **לא תפדה**". ומשמע, שרק דין פדיון אין לו לבכור⁽¹²⁾, ואולם הוא **נמכר תם**, כשהוא חי, שהכהן אשר קיבלו יכול למוכרו לכהן אחר⁽¹³⁾, והלה יאכלנו בקדושתו⁽¹⁴⁾ כשיפול בו מום.⁽¹⁵⁾ ואם הבכור הוא **בעל מום**, הרי הוא נמכר בין בעודו חי ובין שחוט.

בעלים הוא. אם כן, **בכור**, שאינו טעון לא סמיכה ולא נסכים ולא תנופה, **מיבעיא?** וכי צריך אתה לומר שהוא ממון בעלים?⁽⁸⁾ ואם כן, בודאי לא בא בן עזאי למעט את הבכור⁽⁹⁾, ומה הוא בא, אם כן, למעט?

אלא, אמר רבי יוחנן: לא בא בן עזאי אלא **למעוטי** קרבן **מעשר** בהמה⁽¹⁰⁾ שהוא קדשים קלים ונאכל לבעלים כשלמים, ומכל מקום אינו נחשב ממון בעלים כשלמים⁽¹¹⁾.

שכתב בזה.

ויש ראשונים שכתבו מכח קושיות אלו שמדובר גם בבכור בארץ ישראל, וסוגיא זו חולקת, וכפי שהבאנו לעיל בהערה 3. וראה עוד בתוס' רבינו פרץ מה שכתב לפי הלשון השני בגמרא.

10. בכל שנה צריך אדם להעביר את בהמותיו הנולדות לו באותה שנה בפתח הדיר, זו אחר זו, ועשירי היוצא הרי הוא קדוש בקדושת קרבן מעשר, ודמו ואימוריו קרבים למזבח, והשאר נאכל לבעלים. [ראה פרק תשיעי בבכורות]

11. שאע"פ שהוא קרבן שלמים כדאמרינן בפרק בתרא דבכורות [ס א] אפילו הכי לה הוי מחיים ממון בעלים כשלמים. רש"י ומה שנחלק אבא יוסי ראה לקמן בהערה 18.

12. שהפדיון יכנס לקדושה והבכור יצא לחולין ויוכלו לנהוג בו הבעלים מנהג חולין.

13. ראה לעיל יב ב הערה 39.

14. שלא ישחטנו וימכרנו באטליז ולא ישקלנו בליטרא. רש"י.

15. רש"י הוסיף שאם זה בזמן הבית, יקריבנו

עליהם, וכהן מניח ידו תחת יד הבעלים, ומניח [ראה מנחות סא ב וסב א]

8. יש שהקשו, הרי הגמרא בהמשך עושה ק"ו הפוך, מה בכור שקדוש מרחם וכו', ואם כן, איכא למיפוך כאן: מה לשלמים, שאינם קדושים מרחם. ומביא השיטמ"ק בשם הרא"ש שאין זה לימוד של ק"ו, אלא היות ובתורה נאמר סתם, יש לנו להעמיד במסתבר. והגמרא סוברת עתה ששלמים חשיבי טפי. ואילו רבינא בהמשך סבר שבכור חשוב יותר, כיון שקדושתו מרחם.

9. כפי שנתבאר לפי רש"י, מדובר כאן בבכור בחו"ל. והקשה השיטמ"ק בשם הגליון דהיה לו לומר ומה שלמים שהם קדשים וחזי להקרבה אפ"ה הוי ממונו, בכור בחו"ל דלא חזי להקרבה מיבעיא. וכתב לתרץ ויש לומר דשקולין הם דבכור דקדושתו מרחם אף על גב דלא חזי להקרבה הרי הוא שקול כשלמים שראויים להקרבה ואין קדושתן מרחם. [וצ"ל דהוי יותר חשוב דאחרת אין זה ק"ו. וראה ברש"ש שהקשה גם קושיא זו ונשאר בקושיא].

עוד הקשו הראשונים למה לא אמרינן שבא למעט בכור בארץ ישראל. ויש שכתבו שמשמע שבא למעט שום דבר לגמרי, כמו מעשר. אבל בכור, אינו ממעט אלא בא"י בלבד. ראה בשיטמ"ק, וראה עוד במהר"ם ופני יהושע מה

עזאי אלא בככור בלבד.

ומדייקת הגמרא: **למעוטי מאי?** מה הם הקדשים קלים שבא אבא יוסי למעט, שבן עזאי לא סבר שהם ממון בעלים?

אילימא, אם נאמר שבא **למעוטי שלמים**, שהם ממון גבוה, יקשה: **השתא**, עתה, שהוא סובר שבכור הוי ממון בעלים, האם ניתן לומר ששלמים אינם ממון בעלים אלא ממון גבוה?!

והרי הדברים קל וחומר: **ומה בכור**, שקדושתו יתירה, לפי שהוא קדוש כבר מרחם אמו, בכל זאת **ממונו הוא**, ולא ממון גבוה. **שלמים**, שמעיקרם חולין הם, ורק עתה הקדישם בעליהם, **מיבעיא**?! האם צריך לומר שהם ממון בעלים? ואם כן, ודאי איפוא, שלא בא אבא יוסי למעט את השלמים, ומה הוא בא למעט?

ועל כך **אמר רבי יוחנן**: לא בא אבא יוסי למעט את השלמים, אלא **למעוטי קרבן מעשר** בהמה, לומר, שהוא ממון גבוה⁽¹⁸⁾.

וכפי שהוא מוכיח מברייתא: **כדתניא**:

ואולם, בפרשת **מעשר** בהמה נאמר [ויקרא כז לג] "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש, לא יגאל".⁽¹⁶⁾ ודרשו חכמים בגזירה שוה מפרשת "חרמים"⁽¹⁷⁾, שנאמר בהם [שם כ"ח] "לא ימכר ולא יגאל", מה בחרמים, כשאמרה תורה "לא יגאל" אף איסור מכירה יש בהם, אף במעשר בהמה שאמרה תורה "לא יגאל" יש בו איסור מכירה. ולכן, המעשר **אינו נמכר לא** בעודו חי, ולא כשהוא שחוט. **לא** בעודו תם, ולא כשהוא בעל מום.

ומעתה, כיון שלמדנו שהמעשר אסור במכירה, הרי שהוא אינו ממון בעלים.⁽¹⁸⁾ וזהו שמיעט בן עזאי שרק השלמים והבכור הם ממון בעלים, אבל מעשר בהמה הוי ממון גבוה.

ועתה הגמרא מביאה דעה אחרת, המייחסת את דברי רבי יוחנן על הסיפא:

רבינא מתני לה אסיפא, הוא היה שונה ומייחס את דברי רבי יוחנן לסיפא של הברייתא, ששנינו בה:

אבא יוסי בן דוסתאי אומר: "לא אמר בן

18. יש להסתפק האם האיסור מכירה של מעשר הוא סימן שאינו ממון בעלים או שזה עצמו שאינו יכול למכור זהו עצמו הסיבה לומר שאינו נחשב ממון בעלים. והנה במאירי הביא שתי דעות האם כשהזיק מעשר יתחייב בתשלום נזיקין, וראה בסוכת דוד אות ד' שתלה את המחלוקת בשאלה זו. וראה שם בלשון המאירי דמשמע שזה עצמו שאין לו זכות למכור עושה שאינו נחשב ממונו.

19. צריך ביאור, מה ההבדל, לפי זה, בין אבא

הלוקח. והעירו המפרשים שזה סותר לסוגיא לעיל, שבככור הראוי להקרבה אינו ממון בעלים, וגם הכהן שקיבלו מ ישראל אינו יכול למכרו. רש"ש.

16. "לא יגאל" פירושו גם שלא יפדה על ידי הבעלים, אלא שהתורה כתבה דוקא בלשון זה שנלמד גזירה שוה מחרמים.

17. ב"חרמי כהנים", שאדם מחרים דבר השייך לו, לכהנים, שאסור לו לפדותו או למכרו לאחר, אלא צריך ליתנו לכהנים.

שמשמע מזה, שאף המזיק קדשים חייב, אם אין בהם מעילה. ותחילה העמדנו זאת כרבי יוסי הגלילי בקדשים קלים. ואילו עתה מביאה הגמרא ביאור אחר בדברי המשנה:

רבא אמר: מאי, מהו הביאור של "נכסים שאין בהם מעילה"? — נכסים שאין בהם "דין" מעילה. כלומר, נכסים שאינם ממין הנכסים ששייכת בהם דין מעילה, דהיינו, נכסים שאין בהם שום קדושה לשמים, כי בקדשי שמים יתכן דין מעילה, כגון, בקדשי קדשים, או באימורים של קדשים קלים, לאחר זריקת הדם. (20)

ומאי נינהו, מה הם "הנכסים שאין בהם דין מעילה"? — נכסים דהדיוט.

ושואלת הגמרא: **וליתני "נכסים דהדיוט"?** אם אין כוונת המשנה אלא לנכסי הדיוט בלבד, למה לא שנה התנא בפשטות: נכסי הדיוט!

והגמרא מסיקה: **קשיא**. אכן קשה לפירוש רבא.

עד עתה עסקנו בקדשים קלים שניזוקו,

בבכור נאמר "לא תפדה", ומשמע שרק פדיון אין לו, ואולם **נמכר**, אם הוא תם, כשהוא חי. ואם הוא **בעל מום**, הרי הוא נמכר בין חי ובין שחוט. ואולם **כמעשר נאמר "לא יגאל"**, ולמדים בגזירה שוה מחרמים שאינו נמכר לא חי ולא שחוט, לא תם ולא בעל מום. הרי משמע, שמעשר הוי ממון גבוה, ולכן אינו נמכר.

ומקשה הגמרא על רבינא, המעמיד את דברי רבי יוחנן על הסיפא:

והא "בבכור בלבד" קאמר, הרי אבא יוסי, שאמר לא אמר בן עזאי אלא בבכור, הוסיף את המילה "בלבד", דהיינו, רק בבכור, ולא דבר אחר. ואם כן, אי אפשר לומר שלדבריו גם שלמים הם בכלל ממון בעלים, ושהוא בא רק למעוטי מעשר בהמה. אלא ודאי, שלפי אבא יוסי, רק בכור בלבד הוי ממון בעלים.

ומסיקה הגמרא: **קשיא!** אכן קשה לדברי רבינא.

ועתה הגמרא חוזרת לדברי המשנה, שחייב נזיקין הם ב"נכסים שאין בהם מעילה",

המפרשים שמאן דמתני לה ארישא סובר שלפי תנא קמא דבן עזאי אינו ממעט אלא מעשר, ואבא יוסי סובר שרק בכור הוא ממונו אבל שלמים אינו ממונו, ומאן דמתני לה אסיפא סובר שתנא קמא דבן עזאי סובר שרק שלמים הוי ממונו אבל בכור אינו ממונו, ואבא יוסי סובר שרק מעשר לא הוי ממונו.

20. מהר"ם שיף. ורש"י הביא רק לענין קדשי קדשים. וראה ברש"ש מה שכתב למה לא הביא גם בקדשים קלים.

יוסי לבן עזאי? וכן צריך ביאור אם יש נפקא מינה בין שתי הלשונות. וכתב בחידושי הראב"ד ששתי הלשונות בגמרא נחלקו. ללישנא קמא, דמתני לה ארישא, יש מחלוקת בין תנא קמא דבן עזאי ובין אבא יוסי בן דוסתאי לענין דינא, שלפי התנא קמא לא ממעט אלא מעשר, ולאבא יוסי ממעט גם שלמים. ולפי לישנא בתרא, דמתני לה אסיפא, הרי לפי כולם לא ממעט אלא מעשר בהמה, ואין ביניהם כלום לדינא. אלא, דלמר חמירי שלמים מבכור, ולמר חמיר ליה בכור משלמים. ומביא עוד, שיש

ועתה הגמרא מביאה דין קדשים קלים שהזיקו:

אמר רבי אבא: שלמים שהזיקו, גובה מבשרן, ואינו גובה מאימוריהן.

דהיינו, שור תם שהוקדש לשלמים, ונגח, גובה הניזק את חצי הנזק רק מבשר השור כדין שור תם המשלם מגופו, אך אינו גובה מהאימורין⁽²¹⁾ של השלמים⁽²²⁾.

ושואלת הגמרא: **פשיטא!** הרי פשוט הוא שאי אפשר לגבות מהאימורים, כי **אימורין, לגבוה סלקי!** הרי הם עולים להקרבה לגבוה על גבי המזבח, וממון גבוה הם⁽²³⁾ שאין גובין מהם, וכמו שור הקדש שנגח שור

הדיוט, שפטור. ומה בא רבי אבא להשמיענו בזה?

ומתרצת הגמרא: **לא צריכא, לא הוצרך רבי אבא אלא להשמיענו, לגובה, שאינו גובה מבשרן כנגד החלק של האימורים.** כגון שור תם שוה מאתיים שנגח שור שוה מאתיים, שבהדיוט הדין הוא שהניזק גובה חצי נזק, דהיינו מאה זוז ["מנה"], שהוא חצי השור, מגופו של המזיק, ואילו כאן לא יגבה הניזק אלא חצי מדמי בשרו של השור, למרות שאין בחצי בשרו שיווי של מנה שלם. ודמי חצי האימורין לא ישתלמו מדמי החצי השני של הבשר⁽²⁴⁾ לפי שהאימורין, שהם חלק מגוף השור, גם הם נחשבים כמי שהשתתפו בעשיית הנזק, וצריך לגבות גם

21. "אימורים" הם חלקי הקרבן המוקטרים על המזבח, כמו שתי הכליות והחלב אשר עליהן וכו'. ובערוך ערך "מר" מבואר, שנקראים כך מלשון "מר" [אדון]. כלומר, המוכחרים משאר האיברים. וברמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות בסדר קדשים פירש מלשון "אמר", שאמור בתורה על חלקים הללו להקטירם.

22. הר"ח כתב שהלכה זו נאמרה לשיטת רבי יוסי הגלילי, ובא רבי אבא לומר, שלא רק כשהזקוק חייבים, אלא אף הם שהזיקו חייבים הבעלים לשלם.

ויש אחרונים שפירשו בדעת הרמב"ם, שדין זה הוא גם לדעת רבנן. כי לענין קדשים שהזיקו, די להקרא בעלים במה שהבהמה תחת ידו. ראה לקמן הערה 30.

וראה בחזון איש סימן ג' ס"ק ט"ו שנתקשה לשיטת רש"י לעיל, שלאחר שחיטה אף חלק הבעלים הוא ממון גבוה, אם כן קשה, איך גובה הניזק מן הבשר, שהוא ממון גבוה? ומפרש,

שאף לאחר שחיטה אין הבשר ממון הבעלים, אלא יש להם רק זכות אכילה, בכל זאת, יכול הבעלים לשלם את הנזק [מחיים] עם זכות האכילה שיש לו לאחר שחיטה.

23. כתב הים של שלמה, כיון שיש בהם דין מעילה הם שייכים לגבוה, והווי נכסי הקדש, והקדש שהזיק פטור, משום דכתיב "רעהו". ומשמע, שאף מחיים נחשב כבר לממון גבוה. וכך מדייקים האחרונים מלשון הר"ח. ראה באחיעזר ח"ג סימן ס"ב. וראה בהערה הבאה שהבאנו מהגרש"ש שמדייק כן ברמב"ם וכן במנ"ח מצוה נ"א.

ואולם, אפשר לומר שלא הוי ממון בעלים מחיים, ו"סלקי לגבוה" היינו, הרי אי אפשר לגבות ממנו כי צריך להקריבו. וראה בהערה הבאה בשם המאירי ורש"י.

24. כך פירש רש"י וכן היא שיטת הרמב"ם. ורבינו פרץ כתב על זה: קצת קשה, אמאי אינו

מהם את החלק היחסי של הנזק, וכיון

שמהם אי אפשר לגבות, יפסיד הניזק את

ואם כן, מה איכפת לן שהאימורין לגבוה סלקי ואי אפשר לגבות מהם, מכל מקום, יגבה מהבשר גם את חלקם, שהרי הכל גוף אחד הוא.

וכתב בחידושי ר' שמואל [סימן יד] שמשמעות "אימורים לגבוה סלקי" היא, שיש פטור בנגיחה כפי חלק האימורין, ולא רק שאי אפשר לגבות מהן. ולכן אינו גובה מבשרן כנגד האימורין, כי כלל לא חל חיוב ביחס החלקי של האימורים. וכן מדויק לשון הרמב"ם [פ"ח נזקי ממון ה"ב שכתב: ואינו גובה מן הבשר כנגד אימוריהן, שאימורין של קק"ל מועלין בהן". והיינו, שהאימורין הם בכלל נכסים שיש בהם מעילה, שנתמעטו מחיוב משום דלא הוו "שור רעהו".

והיינו, שהדבר תלוי בביאור החסרון באימורין, ואם הם ממון בעלים מחיים, וכפי שכתבנו בהערה קודמת.

וראה שם באחיעזר מה שמביא בשם הגר"ח וראה עוד בחידושי הגרנ"ט.

ולדעת המהרש"ל ודעימיה הסוברים שהיו ממון גבוה, הפטור הזה שייך גם במועד, שהחלק היחסי שהאימורין הזיקו בנגיחה אינו מחייב כלל את הבעלים, כי הקדש פטור משום "רעהו". אמנם במאירי כתב, שבמועד משלם נזק שלם, ומשמע שהוא סובר שמחיים הוי ממון בעלים. וכך יש מדויקים מרש"י שכתב "דנזק שור תם משתלם מגופו", ומשמע שדוקא בתם נאמר הדין הזה, לפי שאי אפשר לקחת את האימורין כי צריכים להקריבן. אבל מועד, שמשלם מן העליה, ישלם בעל השור גם כנגד החלק שהאימורין הזיקו, כי אינם ממון גבוה. וכ"כ החזו"א [סימן ה' סקיג], דכיון שאין מעילה עד לאחר זריקה, הוו האימורים ממנו בשעת נגיחה, ואזלינן בתר שעת נגיחה.

מפסיד רק חצי שוה האימורין? והלא ראוי להפסיד כל מה שהזיקו האימורין, והם הזיקו הרבה יותר משוויים. אלא כך יש לפרש, אם חצי הנזק עולה מאה דינרין, מפסיד ממנו מה שעולה היזק האימורין, ושמא הוא חצי הנזק, לפי שחיות הבהמה תלוי בהן, ולא יטילו על הבשר רק תשלום חצי הנזק מחיוב הנק של הבשר, דהיינו רביע הנזק. ושמא רש"י סובר שהיזק האמורין אינו עולה רק מעט, שהאימורין הן דבר מועט לגבי הבשר, ואם כן שור שהזיק שור כיוצא בו, כל אחד מאיבריו עושה היזק בשוויו, לא פחות ולא יותר, ולכן אינו מפסיד "אלא חצי שוה האימורין".

ויש לומר בכוונת הרבינו פרץ, כיון שחיות הבהמה תלויה גם באימורין, ולולי האימורין לא היה יכול לקרות הנזק, לכן חשיב ש"הוכשר הנזק" על ידי הבשר והאימורין בשוה, ולכל אחד חלק שוה בנזק, הלכך מפסיד הניזק רביע הנזק. וכדעת רבינו פרץ נראה גם דעת הרא"ה והרמ"ה מסרקסטה בשיטמ"ק ריש פ"ה.

ובביאור מחלוקתם נראה, שרבינו פרץ סובר שהבשר והאימורים נחשבים כשני מזיקים השותפים בעשיית הנזק [וראה לקמן בשם התוס']. ואולם רש"י סובר שאינם כשני מזיקים, אלא כמזיק אחד שיש לו שני בעלים, ולכן אזלינן בתר שוויים, שלפי שוויים יש להם דין נפרד. אילת השחר. וראה עוד בחידושי ר' שמואל מה שכתב לבאר.

ובעיקר הדין הקשו אחרונים [ראה באחיעזר ח"ג סימן ס"ב] מדוע מפסיד כנגד האימורים משום שהם עולים לגבוה, ומה זה שונה מדין פרה שהזיקה, שגובה מולדה גם את חלק אמה, ולא אמרינן שכל חלק מהגוף משלם רק את חלקו שבנזק, אלא כיון שהכל גוף אחד הוא, יכול הניזק לגבות מחלק אחד בשביל כל הגוף.

החלק היחסי שבאימורין.⁽²⁵⁾

ודנה הגמרא: **אליבא דמאן**, לדעת איזו שיטה אמר רבי אבא חידוש זה? שהרי בברייתא [לקמן נג א] נחלקו חכמים ורבי נתן בדינו של שור שדחף שור של אדם אחר לבור, ומת השור בבור, מי חייב בתשלומי הנזק? לדעת חכמים, אם השור הדוחף היה שור המועד, משלם בעל השור נזק שלם. ואם השור הדוחף היה תם, משלם חצי נזק. ובעל הבור תמיד פטור. ואילו לדעת רבי נתן, אם השור הדוחף היה מועד, משלם בעל השור חצי נזק, ובעל הבור את חצי הנזק השני. ואם היה השור תם, משלם בעל השור רביע הנזק, ובעל הבור את שלשת החלקים הנותרים.

לדעת חכמים, הסוברים שבמקרה שכזה שור תם משלם רק חצי נזק ובעל הבור פטור,

מוכח שהם סוברים כי כאשר יש שני גורמים לעשיית הנזק ואין אפשרות לגבות מהאחד, לא מטילים את כל התשלום על הגורם השני.⁽²⁶⁾ ואילו רבי נתן חולק, וסובר שמטילים את היתר על הגורם השני. ולפיכך, לדעתו, בעל הבור ישלם את הנותר בתשלום הנזק.

ולכן, דנה הגמרא לדעת מי אמר רבי אבא את חידושו:

אי אליבא דרבנן, אם לדעת חכמים, הרי **פשיטא!** פשוט הוא שכך הדין, כי **הא אמרי רבנן: כי ליבא לאשתלומי מהאי, לא משתלמא מהאי!** הרי רבנן סוברים שאם יש שני גורמים לנזק, ואי אפשר לגבות מאחד הגורמים, לא גובים את חלקו של הגורם האחד מן הגורם האחר. ולפיהם, בשלמים שהזיקו, כיון שהאמורין גם הם השתתפו

25. בסוגיא להלן יבואר חיוב התשלום במידה והשתתפו בעשיית הנזק שני גורמים, האם כל אחד אחראי לכל הנזק, או שמא כל אחד ואחד אחראי רק על חלקו היחסי בנזק.

לשור המזיק אנו מתייחסים כאילו כל גופו השתתף בעשיית הנזק, ולכן, אם בהמת שלמים הזיקה שור של ישראל, נחשב הדבר שגם החלק שיש לישראל בבהמה וגם החלק המיועד לגבוה השתתפו בעשיית הנזק. ואין החלק של ישראל משלם עבור החלק של המיועד לגבוה.

אלא **שמתוס'** משמע שמתייחסים אל שור השלמים כאילו יש כאן שני מזיקים נפרדים, עד ששייך לדון אם נחשב שכל אחד עשה את כל הנזק, וכמו שדנו לגבי שור ובור. ואולם, היה אפשר לומר שכאן ודאי מזיק אחד הוא, אלא שרק לענין תשלום הם בעלים נפרדים [ראה לעיל הערה 24].

26. בדעת חכמים מבואר רק שבעל השור חייב ובעל הבור פטור, וכך פירש רש"י לקמן לדעת חכמים, וכך מביאים התוס' בשם רש"י. ואולם רש"י שלפנינו פירש אחרת, וראה ב**מהר"ם** שאין זה מרש"י וכן כתב הפנ"י. וראה בחי' ר' אריה לייב סימן סד מה שכתב בדעת רש"י שלפנינו.

וברש"י לקמן משמע שחכמים סוברים שבעל השור עשה את הנזק ולכן חייב במועד על הכל ובתם חצי נזק, והקשו התוס' לפי זה, מה דמיון לשלמים, כי הרי האימורין ודאי השתתפו בעשיית הנזק.

והתוס' פירשו, שלחכמים, במועד משלם בעל השור חצי נזק, ובתם רק רביע נזק. ובעל הבור פטור לגמרי שגזירת הכתוב שאין בור חייב אלא בנפל ממילא. והראיה היא מכך שאין בעל השור חייב לשלם גם את חלק הבור שנפטר

בנוק, הרי פשוט הדבר שלא יגבו את תשלום דמי האימורין מן הבשר (27).

ואי אליבא דרבי נתן, הא אמר: כי ליבא לאשתלומי מהאי, משתלם מהאי! הרי הוא סובר כי כאשר לא ניתן לגבות מגורם אחד, גובים זאת מן השני, ואם כן, ודאי הוא שאם שלמים הזיקו, יגבה מן הבשר גם את חלק האימורין, ולא כפי שאמר רבי אבא! ?

ומתרצת הגמרא שני תירוצים:

איבעית אימא, אם תרצה, אפשר לומר שדברי רבי אבא נאמרו לשיטת רבי נתן.

איבעית אימא, ואם תרצה, אפשר לומר שהם לשיטת רבנן.

והגמרא מפרשת דבריה:

איבעית אימא דברי רבי אבא הם לשיטת רבנן. ומה שהקשינו, שלשיטתם פשוט הוא שכך הדין, יש לומר, שאין זה פשוט, כי מה שאמרו כן לענין בור ושור, **הני מילי בתרי גופי, אמרו כן רק בשני גורמים כמו שור ובור, שהם שני גופים נפרדים ושונים, אבל בחד גופא, בגוף אחד, כבהמת שלמים, יש לומר שלא אמרו כן, אלא סוברים כי מצי אמר ליה, יכול הניזק לומר: מכל היבא דבעינן, משתלמנא!** מכל חלק שארצה, אגבה. לכך השמיענו רבי אבא, שאף בבהמה, שהיא גוף אחד, סוברים חכמים שאם לא ניתן לגבות מחלק אחד, אין גובים אותו מהחלק האחר (28).

איבעית אימא, דברי רבי אבא הם לשיטת רבי נתן, ומה שהקשינו לשיטתו כאשר לא ניתן לגבות מגורם אחד גובים מן השני, יש לחלק ולומר, שדוקא התם, בשור ובור, הדין הוא כן, משום דאמר ליה בעל השור הניזק

מחלק האחר, הרי שאין כל חלק מתחייב לפי חלקו ואין זה כשני שותפים. ומתוך החזו"א ששם מיירי שכל חלק נתחייב ואחר שיש חיוב על הבהמה בשווי חצי נזק אפשר כבר לגבות מכל חלק וחלק, אבל כאן כיון שמעיקרא אינו עומד לתשלומין חשיב שלא נתחייב אלא כפי החלק הבשר.

וראה עוד בחידושי ר' שמואל מה שכתב ליישב בשם הגר"י, "ובברכת אברהם".

28. בביאור החילוק בין שני גופים וגוף אחד, יש לומר בפשטות, לפי מה שכתבנו לעיל בהערה 24 בשם אילת השחר, לחלק בין האמור שם, שהם שני מזיקים, לכאן, שהוא מזיק אחד עם שני בעלים. ואפשר שזו היא כוונת החילוק בין שני גופים לגוף אחד. ואף לפי מה שכתבו

מגזירת הכתוב, מוכח שכאשר שאין להשתלם מאחד אין משתלמים מן השני.

27. לפי היש"ש המובא לעיל, מובן פשוט שקושיית הגמרא היא שיש כאן שני שותפים, הבעלים וההקדש, וכיון שאין משתלם מהקדש, אינו יכול לגבות מהבעלים. ולפי דעת החזו"ן איש [רש"י ומאירי], צריך להסביר, כיון שזה שור תם המשלם מגופו, כל חלק וחלק מתחייב לשלם כחלקו בנוק, ואם אי אפשר לגבות מחלק אחד אי אפשר לקחת מחלק האחר שהוא כשותף נפרד בהיזק.

והקשה החזו"א לשיטתו דהוי ממון בעלים מחיים, לדעת הרמב"ם [וכן נפסק בשו"ע סימן שצ"ט] שאם אבד חלק מהבהמה בתם משתלם

לבעל הבור: **אנא, תוראי בבירך אשכחתי**, אני, את שורי מצאתי בבורך כשהוא הרוג, לפיכך עיקר הנזק נחשב עליך. לכן, **מאי דלית לי לאשתלומי מהיאך**, מה שאיני יכול לגבות מבעל השור הדוחף, **משתלימנא מינך!** אני אגבה ממך.

ועתה הגמרא מביאה מימרא נוספת בדין קדשים שהזיקו:

אמר רבא, בהמה שהופרשה לקרבן תודה, שהזיקה בעודה תמה, **גובה הנזק את תשלום נזקו רק מבשרה**. ואם אין בשרה שוה כדי חצי הנזק, **אינו גובה מלחמה**, אין הנזק גובה אותו מארבעים הלחמים הבאים עם קרבן התודה⁽³⁰⁾.

אבל הכא, כאן בבהמת שלמים שהזיקה, **מי מצי אמר "רק בשר אזיק"**, ואילו **אימורין לא אזיק**? וכי יכול הנזק לומר שרק הבשר הוא שהזיק ולא האימורים? כלומר, האם יתכן לייחס את הנזק יותר אל הבשר מאשר אל האימורים? וכיון שאין לייחס את הנזק לאימורים יותר מאשר אל הבשר, סובר רבי אבא שבזה מודה רבי נתן שלא משתלם מהבשר את מה שלא ניתן להשתלם מהאימורים⁽²⁹⁾.

ותמהה הגמרא: זה שאין הנזק גובה לחם מלחמי התודה, הרי **פשיטא** הוא! שהרי הלחם לא השתתף בנגיחה, ואת הנזק שהזיק שור תם אין גובין אלא מגופו של המזיק, ומה איפוא בא רבא להשמיענו?

סובר שגובין מהבשר כנגד האימורים. וקושיית הגמרא היא להיפך, שלרבי נתן פשיטא, ולרבנן אין זה הדין. אך רש"י דוחה פירוש זה ראה שם.

התוס' שהם כשני מזיקים, מכל מקום, יש לומר שבא להשמיענו שלא נחלק ונאמר שהוא מזיק אחד.

30. קרבן תודה הוא קרבן שלמים, שמביא אותו האדם כהודאה על ניסים שנעשו לו, כגון חולה, או יורדי הים וכולי. וחייב להביא עימה ארבעים לחמים [חלות, רקיקין, ורבוכה, שהם סוגי מצות, וכן לחם חמץ עשרה מכל מין]

וראה עוד במלחמות וברז"ה לקמן שם [וראה בסוכת דוד אות יז מה שכתב בדבריהם].

והתוס' כתבו, שאף על פי שלעיל פירש רבא את המשנה שהכוונה היא "נכסים שאין בהם דין מעילה", והיינו למעוטי אף קדשים קלים, ולא פירש את המשנה כרבי יוסי הגלילי, מכל מקום, מימרא זו אמר בשיטת רבי יוסי הגלילי.

29. וביארו התוס' שסברא זו אפשר לאומרה גם אם נסבור שכל אחד עושה את כל הנזק, כי היות ונמצא השור הניזוק בבור, יש לניזק טענה יתרה על בעל הבור, ולכן יכול לגבות את היתרה ממנו. ועוד כתבו, שאפשר כי לפי תירוץ הזה סובר רבי נתן שכל אחד עושה רק מחצית הנזק [וכמבואר לקמן נג א], ובכל זאת, בבור, משום שגמר את ההזיק, דומה הוא כאילו עשאו כולו [כמבואר בתוס' לקמן שם]. וראה בהערות על התוס' מה שכתבנו.

וראה בהערות על התוס' מה שכתבו האחרונים בדעת הרמב"ם, שדין זה מתפרש גם לדעת הרמב"ם. כי יש לחלק בין שלמים שהזיקו לשלמים שהוזקו. לפי שלענין מזיק, נחשב בעלים כל מי שבידו לשמור. ראה שם.

כל מה שביארנו במהלך הסוגיא הוא לפי הלשון הראשון ברש"י.
ואילו בלשון השני פירש רש"י, שרבי אבא